

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MACEJA ŠPUNARA [MACIEJ SZPUNAR]
SECINĀJUMI,
sniegti 2022. gada 20. oktobrī¹

Lieta C-365/21

MR,
piedaloties
Generalstaatsanwaltschaft Bamberg

(*Oberlandesgericht Bamberg* (Federālās zemes Augstākā tiesa Bambergā, Vācija) lūgums sniegt
prejudiciālu nolēmumu)

Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu – 54. pants – Atruna saistībā ar *ne bis in idem*
principa piemērošanu – 55. pants – Draudi valsts drošībai vai citām tikpat būtiskām
interesēm – Valstu deklarācijas – Saderība ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas
50. un 52. pantu

I. Ievads

1. Tiesa ir vairākkārt saskārusies ar jautājumiem par *ne bis in idem* principu, kas ietverts 54. pantā Konvencijā, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu (turpmāk tekstā – “konvencija”)², bet tikai vienreiz saistībā ar jautājumu par deklarāciju – kuras, pamatojoties uz šīs konvencijas 55. pantu, ierobežo minēto principu – saderību ar Savienības tiesībām. Iepriekšējā zemsvītras piezīmē minētajā lietā Tiesai nebija jāatbild uz šo jautājumu, jo tās atbilde uz citu jautājumu tajā pašā lietā atņēma vajadzību lemt par deklarācijas spēkā esamību³. Pašreizējā lieta sniedz Tiesai iespēju precizēt šo jautājumu.

¹ Oriģinālvaloda – angļu.

² Konvencija (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām (OV 2000, L 239, 19. lpp.).

³ Skat. spriedumu, 2016. gada 29. jūnijs, *Kossowski* (C-486/14, EU:C:2016:483, 55. punkts).

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

1. Konvencija

2. Konvencijas III sadaļā “Policija un drošība” ir ietverta tostarp 3. nodaļa “*Non bis in idem* principa piemērošana”, kurā ietilpst šīs konvencijas 54. un 55. pants. Konvencijas 54. pantā ir noteikts:

“Personu, kuras sakarā vienā Līgumslēdzējā Pusē ir pieņemts galīgais tiesas spriedums, nedrīkst par to pašu nodarījumu saukt pie atbildības citā Līgumslēdzējā Pusē ar noteikumu, ka notiesāšanas gadījumā sods jau ir izciests, to izcieš vai to vairs nevar izpildīt atbilstīgi tās Līgumslēdzējas Puses tiesību aktiem, kurā spriedums pieņemts.”

3. Konvencijas 55. pants ir izteikts šādi:

“1. Katra Līgumslēdzēja Puse, ratificējot, pieņemot vai apstiprinot šo konvenciju, var deklarēt, ka 54. pants tai nav juridiski saistošs vienā vai vairākos šādos gadījumos:

- a) ja nodarījums, par kuru pieņemts citas valsts tiesas spriedums, pilnībā vai daļēji izdarīts tās teritorijā; šo izņēmumu tomēr nepiemēro, ja nodarījums daļēji izdarīts tās Līgumslēdzējas Puses teritorijā, kur spriedums pieņemts;
- b) ja nodarījums, par kuru pieņemts citas valsts tiesas spriedums, ir draudi valsts drošībai vai citām tikpat būtiskām šīs Līgumslēdzējas Puses interesēm;
- c) ja nodarījumu, par kuru pieņemts citas valsts tiesas spriedums, ir izdarījusi kāda šīs Līgumslēdzējas Puses amatpersona, pārkāpjot amata pilnvaras.

2. Līgumslēdzēja Puse, kas iesniedz deklarāciju par 1. punkta b) apakšpunktā minēto izņēmumu, norāda tās nodarījumu kategorijas, uz kurām attiecas šis izņēmums.

3. Līgumslēdzēja Puse var jebkurā laikā atsaukt deklarāciju par vienu vai vairākiem 1. punktā minētajiem izņēmumiem.

4. Izņēmumus, kas atbilstīgi 1. punktam ir iekļauti deklarācijā, nepiemēro, ja ieinteresētā Līgumslēdzēja Puse tā paša nodarījuma sakarā ir lūgusi otrai Līgumslēdzējai Pusē veikt vajāšanu vai ir attiecīgi personu izraidījusi.”

4. Saskaņā ar konvencijas 56. pantu:

“Ja kādā Līgumslēdzējā Pusē sāk tādas personas vajāšanu, par kuras nodarījumu citā Līgumslēdzējā Pusē jau pieņemts galīgais spriedums, tad laiks, kas pavadīts ieslodzījumā par šo nodarījumu pēdējās minētās Līgumslēdzējas Puses teritorijā, ir jāatskaita no nākamā piespriedes soda. Ciktāl to pieļauj valstu tiesību akti, ir jāņem vērā arī citi sodi, ne tikai jau izciestais brīvības atņemšanas sods.”

5. Konvencija Savienības tiesībās tika ieviesta ar Protokolu par Šengenas *acquis* iekļaušanu Eiropas Savienības sistēmā, kas Līgumam par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienu dibināšanas līgumam pievienots ar Amsterdamas līgumu⁴. Attiecīgi Protokols (Nr. 19) par Šengenas *acquis*, kas iekļauts Eiropas Savienības sistēmā, tika pievienots Lisabonas līgumam (turpmāk tekstā – “19. protokols”)⁵.

6. Saskaņā ar 19. protokola 7. pantu⁶:

“Sarunās par jaunu dalībvalstu uzņemšanu Eiropas Savienībā Šengenas *acquis* un pasākumi, ko iestādes nosaka tā piemērošanas jomā, uzskatāms par *acquis*, kas kopumā jāpieņem visām kandidātvalstīm.”

2. Pamatlēmums 2008/841/TI

7. Saskaņā ar Padomes Pamatlēmuma 2008/841/TI (2008. gada 24. oktobris) par cīņu pret organizēto noziedzību⁷ 2. pantu “Nodarījumi saistībā ar līdzdalību noziedzīgā organizācijā” “katra dalībvalsts veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka vienu vai abus šādus ar noziedzīgu organizāciju saistītus darbības veidus uzskata par nodarījumiem: a) ikvienas tādas personas rīcība, kura tiši un apzinoties vai nu noziedzīgas organizācijas mērķi un vispārējo darbību, vai organizācijas nolūku izdarīt attiecīgos nodarījumus aktīvi piedalās organizācijas noziedzīgajās darbībās, tostarp sniedzot informāciju vai materiālu palīdzību, iesaistot organizācijā jaunus dalībniekus, jebkurā veidā finansējot organizācijas darbību, apzinoties, ka šī līdzdalība veicinās šīs organizācijas noziedzīgo darbību īstenošanu; b) jebkuras personas rīcība, kas ir vienošanās ar vienu vai vairākām personām par to, ka būtu jāveic kāda darbība, kura, ja to īstenotu, būtu to pārkāpumu izdarīšana, kas minēti 1. pantā, pat ja attiecīgā persona nepiedalās faktiskajā darbības izpildē”.

B. Atbilstošās Vācijas tiesību normas

8. Vācijas Federatīvā Republika, ratificējot konvenciju, saskaņā ar šīs konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu izteica “atrunu”⁸ attiecībā uz tās 54. pantu (*BGBl.* 1994 II, 631. lpp.), tostarp paredzot, ka Vācijas Federatīvajai Republikai nav saistošs konvencijas 54. pants, ja darbības, uz kurām attiecas ārvalstu spriedums, ir *Strafgesetzbuch* (Vācijas Kriminālkodekss; turpmāk tekstā – “Kriminālkodekss”) 129. pantā paredzētie nodarījumi.

9. Kriminālkodeksa 129. pants “Noziedzīgu organizāciju izveide” redakcijā, kas piemērojama pamatlietā, ir formulēts šādi:

“(1) Ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai naudas sodu tiek sodīta persona, kas dibina organizāciju vai piedalās kā dalībniece organizācijā, kuras mērķis vai darbība ir vērsta uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, par kuriem paredzēts brīvības atņemšanas sods vismaz uz diviem gadiem. Ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai naudas sodu tiek sodīta persona, kas šādu organizāciju atbalsta vai tās labā vervē dalībniekus vai atbalstītājus.

⁴ OV 1997, C 340, 93. lpp.

⁵ OV 2010, C 83, 290. lpp.

⁶ Kurā vārdū pa vārdam ir reproducēti Amsterdamas līgumam pievienotā protokola noteikumi.

⁷ OV 2008, L 300, 42. lpp.

⁸ Vācu valodā – “Vorbehalt”.

(2) Organizācija ir uz ilgāku laiku organizēta apvienība, kuru izveidojušas vairāk nekā divas personas, lai īstenotu augstākas kopīgas intereses, neatkarīgi no dalībnieku lomu noteikšanas, dalības nepārtrauktības un struktūras īpatnībām.

[..]

(5) Īpaši nopietnās lietās saskaņā 1. punkta pirmo teikumu sods ir brīvības atņemšana uz laiku no sešiem mēnešiem līdz pieciem gadiem. Īpaši nopietna lieta parasti ir gadījumos, kad noziedznieks ir viens no organizācijas barvežiem vai persona, kas darbojas organizācijas darbības aizsegā. [..]”

III. Faktiskie apstākļi, tiesvedība un prejudiciālie jautājumi

10. *Generalstaatsanwaltschaft Bamberg / Zentralstelle Cybercrime Bayern* (Bambergas Ģenerālprokuratūra / Bavārijas Centrālais kibernetikas birojs, Vācija) veic izmeklēšanu tostarp attiecībā uz MR, Izraēlas pilsoni, kurš tiek turēts aizdomās par noziedzīgas organizācijas izveidošanu un krāpnieciskām darbībām ar ieguldījumiem.

11. 2020. gada 8. decembrī *Amtsgericht Bamberg* (Bambergas pirmās instances tiesa, Vācija) izmeklētājtiesnesis attiecībā uz aizdomās turēto MR pieņēma lēmumu par apcietinājuma piemērošanu (valsts lēmums par apcietinājuma piemērošanu). Iemesls apcietinājumam bija bēgšanas iespējamība. *Amtsgericht Bamberg* (Bambergas pirmās instances tiesa) izmeklētājtiesnesis uzskatīja, ka pastāv pamatotas aizdomas par noziedzīgas organizācijas izveidi un reālā kopībā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar krāpšanu organizētā grupā peļņas gūšanas nolūkā atbilstoši Kriminālkodeksa 129. panta 1. punktam un 5. punkta pirmajam un otrajam teikumam, 263. panta 1. punktam, 3. punkta otrā teikuma 1. apakšpunktam un 5. punktam, 25. panta 2. punktam un 53. pantam. 2020. gada 11. decembrī šī tiesa, pamatojoties uz valsts lēmumu par apcietinājuma piemērošanu, izdeva Eiropas apcietināšanas orderi.

12. MR jau bija notiesāts ar *Landesgericht Wien* (Vīnes apgabaltiesa, Austrija) 2020. gada 1. septembra galīgo spriedumu par krāpšanu lielā apmērā un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu ar brīvības atņemšanas sodu uz četriem gadiem. Pa šo laiku MR jau ir daļēji izcietis brīvības atņemšanas sodu uz četriem gadiem, kas tika piespriests ar minēto spriedumu. Atlikušais brīvības atņemšanas sods no 2021. gada 29. janvāra tika aizstāts ar nosacītu sodu.

13. Tomēr tajā pašā dienā pēc *Landesgericht Wien* (Vīnes apgabaltiesa) 2021. gada 29. janvāra rīkojuma MR Austrijā tika apcietināts, pamatojoties uz Eiropas apcietināšanas orderi, ko izdevis *Amtsgericht Bamberg* (Bambergas pirmās instances tiesa) izmeklētājtiesnesis. MR tika turēts apcietinājumā līdz 2021. gada 18. maijam. Kopš tā laika viņš atradās ārvalstnieku aizturēšanas centrā, gaidot izraidīšanu (uz Izraēlu). Saskaņā ar neoficiālu informāciju, iespējams, viņš jau ir ieradies Izraēlā.

14. MR pārsūdzēja valsts lēmumu par apcietinājumu un Eiropas apcietināšanas orderi, kas tika izdots, pamatojoties uz valsts lēmumu par apcietinājumu. Ar 2021. gada 8. marta rīkojumu *Landgericht Bamberg* (Bambergas apgabaltiesa, Vācija) noraidīja šīs apelācijas sūdzības kā nepamatotas. Minētā tiesa atzina, ka *Landesgericht Wien* (Vīnes apgabaltiesa) ir notiesājusi MR tikai par noziedzīgiem nodarījumiem saistībā ar krāpšanu, ar ko tika nodarīts kaitējums cietušajām pusēm Austrijā. Pašlaik MR tiek saukts pie atbildības par noziedzīgiem nodarījumiem saistībā ar krāpšanu, ar ko tika nodarīts kaitējums cietušajām pusēm Vācijā. Tā kā minētās divas apelācijas sūdzības attiecas uz dažādām cietušajām personām, tās nav saistītas ar vienu un to

pašu noziedzīgo nodarījumu konvencijas 54. panta un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 50. panta izpratnē. Pakārtoti *Landgericht Bamberg* (Bambergas apgabaltiesa) atsaucās uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, jo šajā lietā pret MR ir sāka kriminālvajāšana par noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar konvencijas 129. pantu, attiecībā uz kuru Vācijas Federatīvā Republika, ratificējot konvenciju, šajā ziņā ir izteikusi atrunu.

15. MR pārsūdzēja šo *Landgericht Bamberg* (Bambergas apgabaltiesa) rīkojumu. Pārsūdzētā lieta joprojām tiek izskatīta iesniedzējtiesā, kura saistībā ar tai pieņemamo nolēmumu ir iesniegusi lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

16. Iesniedzējtiesa jautā, vai pastāv šķērslis kriminālvajāšanai saskaņā ar Savienības tiesībām. Tādā gadījumā valsts lēmums par apcietinājumu būtu jāatceļ un Eiropas apcietināšanas orderim tādējādi vairs nebūtu pamata.

17. Attiecībā uz jautājumu, vai pastāv šķērslis kriminālvajāšanai, nozīme ir tam, vai MR ar Vācijas valsts lēmumu par apcietinājuma piemērošanu vai Eiropas apcietināšanas orderi tiek saukts pie atbildības par nodarījumu, par kuru Austrijas iestādes viņu jau ir saukušas pie atbildības un ir notiesājušas.

18. Tas ir atkarīgs no tā, uz kādiem faktiem pamatojoties tika pieņemts Vācijas lēmums par apcietinājuma piemērošanu un uz kādiem faktiem pamatojoties tika pasludināts *Landesgericht Wien* (Vīnes apgabaltiesa) spriedums.

19. Valsts lēmumā par apcietinājuma piemērošanu MR tiek apsūdzēts par to, ka viņš kopā ar citiem līdzdalībniekiem ir izveidojis un uzturējis *cybertrading* uzņēmumu tīklu, kurā atbilstoši nozieguma plānam tā sauktie aģenti (*conversion agents* un *retention agents*), kas tajā ir nodarbināti, lai piesaistītu un apkalpotu klientus, no ārvalstīs, tostarp Bulgārijā, esošiem zvanu centriem labticīgiem ieguldītājiem (klientiem) vairākās Eiropas valstīs, tostarp Vācijā un Austrijā, piedāvāja peļņu sološus ieguldījumus. Šādi rīkojoties, aģenti mudināja ieguldītājus veikt maksājumus, kuri tika tieši iekasēti kā noziedzīgi iegūti līdzekļi. Tika izmantota īpaša programmatūra, liekot ieguldītājiem noticēt, ka viņi ir zaudējuši savus ieguldījumus. Peļņa no noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem pēc zvanu centru un tajos nodarbinātā personāla (tostarp aģentu) administratīvo un personāla izmaksu atskaitīšanas, izmantojot apkārtceļus, kas bija paredzēti, lai slēptu naudas plūsmas, nonāca pie MR un viņa līdzdalībniekiem. MR un viņa līdzdalībnieku loma bija uzņēmējdarbības organizēšana, un tas bija priekšnosacījums, lai aģenti varētu veikt atsevišķas krāpnieciskas darbības, nodarot kaitējumu cietušajām personām. Tādējādi MR bija uzņēmies vienīgi vadības funkcijas, savukārt aģentus, kuri atkarībā no cietušo dzimtās valodas strādāja apvienoti nodaļās (attiecībā uz Vāciju un Austriju tā sauktajā *German Desk*), zvanu centros vadīja nodaļas vadītāji. Iesniedzējtiesa ir konstatējusi, ka darbības, par kurām MR tiek apsūdzēts un uz kurām pamatojoties ir pieņemts Vācijas lēmums par apcietinājuma piemērošanu, un darbības, par kurām *Landesgericht Wien* (Vīnes apgabaltiesa) viņu ir notiesājusi, šajā ziņā ir vienas un tās pašas.

20. Iesniedzējtiesa precizē, ka saskaņā ar Vācijas tiesībām nepastāv šķērslis sākt kriminālvajāšanu. Turklāt iesniedzējtiesa skaidro, ka tā nepiekrīt *Landgericht Bamberg* (Bambergas apgabaltiesa) viedoklim, saskaņā ar kuru tas, ka darbības ir vienas un tās pašas, automātiski izslēdz, ka cietušie atšķiras (Vācijas valsts lēmums par apcietinājuma piemērošanu attiecas uz finansiāliem zaudējumiem, kas radušies Vācijā, un cietušās personas ir vācieši, savukārt *Landesgericht Wien* (Vīnes apgabaltiesa) spriedums attiecas uz zaudējumiem, kas radušies Austrijā, un cietušās

personas ir austrieši). Tāpat arī atšķirībā no *Landgericht Bamberg* (Bambergas apgabaltiesa) iesniedzējtiesa šaubās, pastāv vai nepastāv kāds šķērslis sākt kriminālvajāšanu saskaņā ar Savienības tiesībām.

21. Tā kā valsts tiesībās nepastāv šķērslis sākt kriminālvajāšanu, vienīgais jautājums, kas rodas – vai pastāv kāds procesuāls šķērslis, ņemot vērā konvencijas 54. pantā, kā arī Hartas 50. pantā noteikto *ne bis in idem* principu. Ja šāds šķērslis pastāv, būtu nepieciešams precizēt, vai šajā lietā joprojām būtu piemērojams konvencijas 54. pants. Minētais pants nebūtu piemērojams, ja konvencijas 55. pants un deklarācija, ko Vācijas Federatīvā Republika sniegusi, ratificējot konvenciju, paliek spēkā.

22. Turklāt iesniedzējtiesa lūdz sniegt norādes, vai deklarācija, ko Vācijas Federatīvā Republika ir sniegusi attiecībā uz Krimināllikuma 129. pantu, ratificējot konvenciju, ir saderīga ar konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu šajā nozīmē (proti, ja organizācija nodarbojas vienīgi ar finanšu noziegumiem, bet nav izvirzījusi arī politiskus, ideoloģiskus, reliģiskus vai filozofiskus mērķus).

23. Šādos apstākļos *Oberlandesgericht Bamberg* (Federālās zemes Augstākā tiesa Bambergā) ar 2021. gada 4. jūnija rīkojumu, kas Tiesā reģistrēts 2021. gada 11. jūnijā, nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai [konvencijas] 55. pants ir saderīgs ar [Hartas] 50. pantu un vēl ir spēkā, ciktāl tajā ir pieļauts tāds izņēmums no divkāršas sodīšanas aizlieguma, ka līgumslēdzēja puse, ratificējot, pieņemot vai apstiprinot šo konvenciju, var deklarēt, ka konvencijas 54. pants tai nav juridiski saistošs, ja nodarījums, par kuru taisīts citas valsts tiesas spriedums, ir draudi valsts drošībai vai citām tikpat būtiskām šīs līgumslēdzējas puses interesēm?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša:

vai ar konvencijas 54. un 55. pantu un Hartas 50. un 52. pantu netiek pieļauts tas, ka Vācijas Federatīvās Republikas deklarāciju, kas, ratificējot konvenciju, sniegta attiecībā uz [Kriminālkodeksa] 129. pantu, Vācijas tiesas interpretē tādējādi, ka deklarācija attiecas arī uz tādām noziedzīgām organizācijām, kāda ir šajā gadījumā, kuras veic tikai finanšu noziegumus un kurām turklāt nav izvirzīti politiski, ideoloģiski, reliģiski vai filozofiski mērķi, un kuras arī necenšas, izmantojot negodīgus līdzekļus, ietekmēt politiku, plašsaziņas līdzekļus, valsts pārvaldi, tiesu vai ekonomiku?”

24. Rakstveida apsvērumus iesniedza MR, Austrijas, Francijas un Vācijas valdības, kā arī Eiropas Komisija. Šie lietas dalībnieki un *Generalstaatsanwaltschaft Bamberg* sniedza mutvārdu paskaidrojumus 2022. gada 7. jūlija tiesas sēdē.

IV. Analīze

A. Par pirmo jautājumu

25. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunkta pamata sniegta deklarācija ir saderīga ar Hartas 50. pantu un 52. panta 1. punktu.

26. Tādēļ nepieciešams veikt īsu konvencijas 54. panta un 55. panta 1. punkta b) apakšpunkta klasifikāciju saskaņā ar Savienības tiesību normām.

1. Konvencijas 54. pants

27. Ar konvencijas 54. pantu šajā konvencijā tiek ietverts *ne bis in idem* princips, kas paredz, ka personu, pret kuru vienā līgumslēdzējā pusē ir pieņemts galīgais tiesas spriedums, nedrīkst par to pašu nodarījumu saukt pie atbildības citā līgumslēdzējā pusē⁹ ar noteikumu, ka notiesāšanas gadījumā sods jau ir izciests, to izcieš vai to vairs nevar izpildīt atbilstīgi tās līgumslēdzējas puses tiesību aktiem, kurā spriedums pieņemts.

28. *Ne bis in idem* princips ir pamattiesības, kas ir zināmas ikvienā tiesību sistēmā, kura balstīta uz tiesiskumu. Kopš šā principa ieviešanas tā nolūks ir aizsargāt individu pret patvaļu, kas izpaustos kā viena indivīda vairākkārtēja tiesāšana par vienu un to pašu nodarījumu dažādās kvalifikācijās¹⁰. Brīvības, drošības un tiesiskuma telpā, ko iezīmē iekšējo robežu nojaukšana, tas ir ieguvis vēl “vienu citu mērķi”¹¹ – nodrošināt pārvietošanās brīvību. Plašākā izpratnē tam piemērojams arī dalībvalstu savstarpējās uzticēšanās princips, proti, ja A dalībvalsts iestādes ir notiesājušas vai attaisnojušas personu kriminālprocesā, B dalībvalsts iestādēm ir jātic šādas tiesvedības rezultātam un tās vairs nav tiesīgas celt prasību. Šādā situācijā, kā tas ir ierasts citās Savienības tiesību jomās, teritorialitātes princips, kas piemīt ikvienai nacionālajai krimināltiesību sistēmai, tiek nojaukts ar drošības un tiesiskuma telpu.

29. Tiesa pirmajā lietā par konvencijā noteikto *ne bis in idem* principu – kura gadījuma pēc bija pirmā lieta par konvencijas interpretāciju¹² – ir attiecīgi atzinusi, ka neatkarīgi no tā, vai konvencijas 54. pantā ietvērto *ne bis in idem* principu piemēro kriminālprocesa izbeigšanas procedūrai, kas ietver vai neietver tiesas piedalīšanos, vai spriedumiem, tas noteikti pieprasa dalībvalstu savstarpēju uzticēšanos to attiecīgajām kriminālās tiesvedības sistēmām un to, lai katra no tām piekristu citās dalībvalstīs spēkā esošo krimināltiesību piemērošanai pat tad, ja tās krimināltiesību piemērošana novestu pie atšķirīga rezultāta¹³.

30. Attiecībā uz konvencijas 54. panta saderību ar Hartu Tiesa spriedumā *Spasic*¹⁴ ir atzinusi – lai gan ir jāuzskata, ka ar tādu tiesību normu kā konvencijas 54. pants tiek ievērota Hartas 50. pantā paredzētā *ne bis in idem* principa būtība¹⁵, jautājums par to, vai ierobežojums, ko veido konvencijas 54. pantā paredzētais izpildes nosacījums, ir samērīgs, ir jāizvērtē saskaņā ar Hartas 52. panta 1. punktu. Tiesa nonāca pie secinājuma, ka šis ierobežojums ir samērīgs¹⁶.

⁹ Konvencijā tiek izmantots termins “līgumslēdzēja puse”, nevis “dalībvalsts”, ņemot vērā, ka tas ir starpvaldību izcelsmes dokuments.

¹⁰ Skat. ģenerāladvokāta Ī. Bota [Y. Bot] secinājumus lietā *Kossowski* (C-486/14, EU:C:2015:812, 36. punkts).

¹¹ Ģenerāladvokāta Ī. Bota secinājumi lietā *Kossowski* (C-486/14, EU:C:2015:812, 38. punkts).

¹² Tiesas judikatūra tad bija balstīta uz agrāko LES 35. panta 4. punktu. Skat. arī ģenerāladvokāta D. Ruisa-Harabo Kolomera [D. Ruiz-Jarabo Colomer] secinājumus lietā *Gözütok un Brügge* (C-187/01 un C-385/01, EU:C:2002:516, 2. punkts).

¹³ Skat. spriedumu, 2003. gada 11. februāris, *Gözütok un Brügge* (C-187/01 un C-385/01, EU:C:2003:87, 33. punkts).

¹⁴ Skat. spriedumu, 2014. gada 27. maijs (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586).

¹⁵ Skat. spriedumu, 2014. gada 27. maijs, *Spasic* (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, 59. punkts).

¹⁶ Skat. spriedumu, 2014. gada 27. maijs, *Spasic* (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, 59. un nākamie punkti).

31. Līdzīgā veidā nesaistoši, tomēr norādoši¹⁷ skaidrojumos saistībā ar Hartas 50. pantu ir skaidri norādīts, ka konvencijas 54. pants ir viena no tiesību normām, uz ko attiecas Hartas 52. panta 1. punktā sniegtā horizontālā klauzula¹⁸.

2. Konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunkts – deklarācijas par izņēmumiem attiecībā uz “ne bis in idem”

a) Vispārīgi apsvērumi

32. Konvencijas 55. panta 1. punktā ir paredzēti vairāki izņēmumi attiecībā uz *ne bis in idem* principu, ļaujot līgumslēdzējam pusēm deklarēt, ka tām noteiktos apstākļos nav saistošs konvencijas 54. pants. Tādējādi šī tiesību norma paredz, ka līgumslēdzēja puse, ratificējot, pieņemot vai apstiprinot konvenciju, var deklarēt, ka 54. pants tai nav juridiski saistošs vienā vai vairākos šādos gadījumos: a) ja nodarījums, par kuru taisīts citas valsts tiesas spriedums, pilnībā vai daļēji izdarīts tās teritorijā; šo izņēmumu tomēr nepiemēro, ja nodarījums daļēji izdarīts tās līgumslēdzēja puses teritorijā, kur spriedums pieņemts; b) ja nodarījums, par kuru taisīts citas valsts tiesas spriedums, ir draudi valsts drošībai vai citām tikpat būtiskām šīs līgumslēdzēja puses interesēm; un c) ja nodarījumu, par kuru taisīts citas valsts tiesas spriedums, ir izdarījusi kāda šīs līgumslēdzēja puses amatpersona, pārkāpjot amata pilnvaras.

33. Saskaņā ar konvencijas 139. panta 1. punktu ratifikācijas, apstiprināšanas vai pieņemšanas instrumentus deponē Luksemburgas Lielhercogistes valdībai, kas par to paziņo visām līgumslēdzējam pusēm.

34. Pēc Šengenas *acquis* iekļaušanas Savienības tiesību sistēmā ar Amsterdamas līgumu konvencija ir Savienības tiesību akts.

35. Vispirms būtu jāuzsver, ka saistībā ar šādu deklarāciju juridisko būtību tās nebūtu jāuzskata par “atrunām” Vīnes Konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām¹⁹ 2. panta 1. punkta d) apakšpunkta izpratnē. Tas izriet ne tikai no tā, ka pēc Šengenas *acquis* iekļaušanas Savienības tiesību sistēmā konvencija ir uzskatāma par Savienības tiesību aktu, kas pēc definīcijas nerada nekādas šaubas attiecībā uz Vīnes konvencijā noteikto “atrunu”, bet arī no konvencijas

¹⁷ Saskaņā ar LES 6. panta 1. punkta trešo daļu un Hartas 52. panta 7. punktu ir izstrādāti paskaidrojumi, lai sniegtu norādes par Hartas interpretēšanu, un tie ir pilnībā jāievēro gan Savienības tiesām, gan dalībvalstu tiesām.

¹⁸ Skat. paskaidrojumu par 50. pantu “Tiesības netikt divreiz tiesātam vai sodītam krimināllietā par to pašu noziedzīgo nodarījumu”, kas ietverts Paskaidrojumos attiecībā uz Pamattiesību hartu (OV 2007, C 303, 17. lpp.): “Saskaņā ar 50. pantu “*non bis in idem*” princips attiecas ne tikai uz vienas valsts tiesām, bet arī uz sodiem, ko piespriež vairāku dalībvalstu tiesas. Tas atbilst Savienības *acquis*; sk. [konvencijas] 54. līdz 58. pantu un Tiesas 2003. gada 11. februāra spriedumu [*Gözütok* un *Brügge* (C-187/01 un C-385/01, EU:C:2003:87)], 7. pantu Konvencijā par Eiropas Kopienu finansiālo interešu aizsardzību un 10. pantu Konvencijā par korupcijas apkarošanu. Atsevišķie izņēmumi, kas paredzēti minētajās konvencijās un ļauj dalībvalstīm atkāpties no “*non bis in idem*” principa, ir ietverti Hartas 52. panta 1. punkta horizontālajā klauzulā par ierobežojumiem. Attiecībā uz situācijām, kas minētas 7. protokola 4. pantā, proti, principa piemērošanu vienā dalībvalstī, garantēto tiesību nozīme un darbības joma ir tāda pati kā attiecīgajām tiesībām [Eiropas Cilvēktiesību konvencijā (ECPAK)].”

¹⁹ Pieņemta Vīnē 1969. gada 23. maijā. Stājusies spēkā 1980. gada 27. janvārī. *United Nations Treaty Series*, 1155. sējums, 331. lpp. Saskaņā ar šo tiesību normu “atruna” ir vienpusējs paziņojums jebkādā formulējumā, ko veic valsts, parakstot, ratificējot, pieņemot, apstiprinot vai pievienojoties līgumam, tādējādi izsakot nodomu izslēgt vai mainīt konkrētu līguma noteikumu tiesiskās sekas un to piemērošanu attiecīgā valstī.

137. panta, kas paredz “atrunas” tikai konvencijas 60. panta kontekstā²⁰. Tāpēc drīzāk būtu jālieto termins “deklarācija”, nevis “atrūna”²¹. Šādas deklarācijas būtu jāanalizē tīri no Savienības tiesību viedokļa, un nebūtu atbilstoši šajā ziņā izmantot starptautiskās publiskās tiesības.

b) Saderība ar Hartas 50. pantu un 52. panta 1. punktu

36. Tad rodas jautājums, un iesniedzējtiesa vēlas to noskaidrot, vai deklarācija, kas sniegta, pamatojoties konkrēti uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, ir saderīga ar Hartu, konkrētāk, ar tās 50. pantu un 52. panta 1. punktu. Šāds izņēmums ietilpst Hartas piemērošanas jomā²², kā tas ir skaidri paredzēts konvencijā, kas (tagad) ir Savienības tiesību akts un ļauj dalībvalstīm ierobežot pamattiesības, prasot tām paziņot par šādu ierobežojumu.

37. Tiesa vēl nav lēmusi par jautājumu, vai konvencijas 55. pantā paredzētie izņēmumi ir saderīgi ar augstāka juridiskā spēka tiesību aktu. Lietā *Kossowski*²³ tā atteicās lemt par jautājumu, vai deklarācijas, kas sniegtas saskaņā ar konvencijas 55. panta 1. punkta a) apakšpunktu, proti, deklarācijas, ka dalībvalstij nav juridiski saistošs konvencijas 54. pants, ja nodarījums, par kuru taisīts citas valsts tiesas spriedums, pilnībā vai daļēji izdarīts tās teritorijā²⁴, paliek spēkā pēc Šengenas *acquis* iekļaušanas Savienības tiesību sistēmā, ņemot vērā, ka minētajā lietā vairs nebija vajadzības atbildēt uz šo jautājumu, jo Tiesa bija atbildējusi uz citu jautājumu. Tomēr ģenerāladvokāts Ī. Bots pēc rūpīgas analīzes bija konstatējis, ka konvencijas 55. panta 1. punkta a) apakšpunktā ietvertais izņēmums “neatbilst *ne bis in idem* principa kodolam, kāds tas ir nostiprināts Hartas 50. pantā”²⁵. Pie ģenerāladvokāta Ī. Bota secinājumiem atgriezīšos turpmākajā izklāstā²⁶.

38. Izņēmumi attiecībā uz Hartas 50. pantā ietverto principu ir būtībā iespējami, ja tiek izpildītas Hartas 52. panta 1. punkta prasības²⁷. Tāpēc man tieši tāpat kā minētajā spriedumā *Spasic* ir jānoskaidro, vai konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā noteiktais atbilst Hartas 52. panta 1. punkta kritērijiem.

39. Saskaņā ar Hartas 52. panta 1. punktu visiem Hartā atzīto tiesību un brīvību izmantošanas ierobežojumiem jābūt noteiktiem tiesību aktos un tajos jārespektē šo tiesību un brīvību būtība. Ievērojot samērīguma principu, ierobežojumus drīkst uzlikt tikai tad, ja tie ir nepieciešami un patiešām atbilst vispārējas nozīmes mērķiem, ko atzinusi Savienība, vai vajadzībai aizsargāt citu personu tiesības un brīvības.

²⁰ Saskaņā ar konvencijas 60. pantu attiecībās starp divām līgumslēdzējām pusēm, no kurām viena nav līgumslēdzēja puse 1957. gada 13. septembra Eiropas Konvencijā par izdošanu, minētās Konvencijas noteikumus piemēro, ņemot vērā atrunas un deklarācijas, kas iesniegtas, ratificējot minēto konvenciju, vai arī – attiecībā uz tām līgumslēdzējām pusēm, kas nav minētās konvencijas līgumslēdzējas puses, – ratificējot, pieņemot vai apstiprinot šo konvenciju.

²¹ Jāatzīmē, ka Vācijas tiesību aktos, kas pieņemti, pamatojoties uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, ir minēta “atrūna” (*Vorbehalt*), nevis “deklarācija”.

²² Skat. Hartas 51. panta 1. punktu.

²³ Skat. spriedumu, 2016. gada 29. jūnijs (C-486/14, EU:C:2016:483).

²⁴ Uz pēdējo minēto lietu (proti, ja nodarījums, par kuru pieņemts citas valsts tiesas spriedums, ir pilnībā vai daļēji izdarīts tās teritorijā) šis izņēmums neattiecas, ja nodarījums ir daļēji izdarīts līgumslēdzējas puses teritorijā, kurā tika pasludināts spriedums.

²⁵ Skat. secinājumus lietā *Kossowski* (C-486/14, EU:C:2015:812, 68. punkts).

²⁶ Skat. šo secinājumu 55. punktu.

²⁷ Šajā ziņā es nepievienojos MR argumentam, ka Hartas 50. pantā ietvertās tiesības vispār nedrīkst ierobežot.

1) Ierobežojums

40. Deklarācija, kas sniegta, pamatojoties uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, neapšaubāmi ir *ne bis in idem* pamattiesību ierobežojums, ņemot vērā, ka šīs tiesību normas pamatmērķis ir noteiktos apstākļos ierobežot šīs pamattiesības.

2) Noteikts tiesību aktos

41. Tā kā konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā, kas šeit tiek vērtēts, ir norādīta iespēja sniegt deklarācijas un tādējādi ierobežot *ne bis in idem* principu, pirmajā acumirkli varētu pieņemt, ka šī iespēja ir noteikta tiesību aktos, kā tas prasīts Hartas 52. panta 1. punktā.

42. Tomēr es teiktu, juridiskā situācija nav tik nepārprotama, kā pirmajā acumirkli varētu šķist. Jautājums, vai konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunkts joprojām vispār ir piemērojams, ir nesaraujami saistīts ar jautājumu, vai ir piemērojamas uz tā pamata sniegtās deklarācijas. Citiem vārdiem, ja nav iespējas atsaukties uz deklarāciju, viss konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā paredzētais mehānisms vairs nav piemērojams.

43. Kā rakstveida apsvērumos pareizi norādījusi Austrijas valdība, lai tiktu izpildīts tests “noteikts tiesību aktos”, šim tiesību aktam, pirmkārt, jābūt pienācīgi pieejamam, proti, attiecīgajai personai ir jāspēj apstākļiem atbilstošā veidā gūt norādi, kādas tiesību normas ir piemērojamas konkrētajā lietā, un jāspēj paredzēt, kādas sekas varētu radīt konkrētā darbība, un, otrkārt, tam jābūt pietiekami precīzi formulētam, lai attiecīgā persona varētu regulēt savu rīcību²⁸.

44. Konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunkts, šķiet, atbilst minētajiem kritērijiem – tas ir skaidri formulēts un ļauj ikvienam noskaidrot, ka dalībvalstis var piemērot izņēmumu attiecībā uz *ne bis in idem* principu, lai aizsargātu valsts drošību vai citas tikpat būtiskas intereses. Tomēr dažās dalībvalstīs (Itālijā²⁹ un Grieķijā³⁰) tiesas, šķiet, ir paudušas šaubas par savas attiecīgās dalībvalsts saskaņā ar konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu sniegto deklarāciju spēkā esamību. Šeit pamatojums ir – deklarācijas vairs nav spēkā, jo vairs nav piemērojams konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunkts.

45. Attiecībā uz dalībvalstu deklarācijām, kas pieņemtas, pamatojoties uz minēto tiesību normu, rodas cita aina.

46. Vispirms pēc konvencijas iekļaušanas Savienības tiesību sistēmā ir grūti saprast, kā joprojām ir iespējams izpildīt konvencijas 139. pantu, saskaņā ar kuru ratifikācijas, apstiprināšanas vai pieņemšanas instrumentus deponē Luksemburgas Lielhercogistes valdībai, kas par to paziņo

²⁸ Šajā nozīmē skat. ECT spriedumus, 1979. gada 26. aprīlis, *The Sunday Times* pret Apvienoto Karalisti (CE:ECHR:1979:0426JUD000653874, 49. punkts), un 2010. gada 29. marts, *Medvedyev* u.c. pret Franciju (CE:ECHR:2010:0329JUD000339403, 93. un nākamie punkti).

²⁹ 2011. gada 6. jūlija spriedumā (*Walz*, RG 12396/927) *Tribunale di Milano* (Milānas tiesa, Itālija) atzina, ka Itālijas deklarācija nav piemērojama no brīža, kad ar Amsterdamas līgumu konvencija tika iekļauta Savienības tiesībās. Minētā tiesa uzskata – tā kā šī iekļaušana neattiecas uz dalībvalstu sniegtām deklarācijām, uzskatāms, ka šīs deklarācijas, ja vien nav skaidri atjauninātas, vairs nav spēkā. Tā arī uzsver, ka Eiropas Savienībā, ja mērķis ir izveidot brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kurā tiek nodrošināta personu brīva pārvietošanās, *ne bis in idem* princips ir jāpiemēro īpaši plaši, lai nepieļautu, ka persona, kas īsteno savas brīvas pārvietošanās tiesības, tiek saukta pie atbildības par to pašu nodarījumu vairāku dalībvalstu teritorijā, kā rezultātā atkāpes no *ne bis in idem* principa, piemēram, konvencijas 55. panta 1. punktā minētās, vairs nav pieļaujamas.

³⁰ Ar 2011. gada 9. jūnija spriedumu 1/2011 *Areios Pagos* (Kasācijas tiesa, Grieķija) Kriminālietu palāta konstatēja, ka Grieķijas sniegtā deklarācija līdztekus citu dalībvalstu formulētajām deklarācijām vairs nav derīga. Grieķijas deklarācijā paredzētais ierobežojums nebija Hartas 52. panta 1. punktā noteiktais nepieciešamais ierobežojums un faktiski neatbilda vispārējo interešu mērķiem, proti, ņemot vērā dalībvalstu vērtību un juridiskās kultūras identitāti, kriminālvajāšana un kriminālsoda piemērošana par šo nodarījumu nav nepieciešama un nevar tikt uzskatīta par Eiropas Savienības atzītu vispārējo interešu mērķi.

visām līgumslēdzējām pusēm. Hartā garantēto pamattiesību izņēmumu publicēšanu situācijā, kad iespēja izdarīt izņēmumus ir sniegta Savienības tiesību aktā, nevar nodot dalībvalsts valdībai, bet tas ir jāveic Savienības līmenī, vēlams – *Oficiālajā Vēstnesī*. Patiešām, ja deklarācijas nav publicētas Savienības līmenī (vai nu *Oficiālajā Vēstnesī*, vai citviet), ir grūti precīzi noskaidrot, kuras līgumslēdzējas puses ir sniegušas šādas deklarācijas.

47. Nav pilnīgi nekādas pieejamības un paredzamības – kā prasījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa –, attiecībā uz to, vai dalībvalstis ir pieņēmušas un attiecīgā gadījumā publicējušas izņēmumus. Tas tā ir tāpēc, ka nav skaidrs, vai konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunkts joprojām ir piemērojams dalībvalstīm, kā arī pamattiesību turētājiem.

48. Var droši norādīt, ka astoņas dalībvalstis³¹ (toreiz līgumslēdzējas puses – Dānija, Vācija, Grieķija, Francija, Itālija, Austrija, Somija un Zviedrija) sniedza deklarācijas saskaņā ar konvencijas 55. panta 1. punktu pirms Šengenas *acquis* iekļaušanas Savienības tiesību sistēmā³². Savukārt Francijas deklarācija netika deponēta (Luksemburgas valdībai)³³. Nav arī pierādījumu, ka Itālija būtu paziņojusi par deponēšanu. Turklāt, šķiet, nevienu deklarāciju nav sniegusi neviena dalībvalsts pēc Šengenas *acquis* iekļaušanas Savienības tiesību sistēmā³⁴. 2003., 2005. un 2012. gadā parakstītajos pievienošanās līgumos tādējādi tika paredzēts, ka jaunajām dalībvalstīm no pievienošanās dienas ir saistošas un ir piemērojamas 19. protokola tiesību normas un tiesību akti, kas izstrādāti uz tā pamata vai kā citādi ir ar to saistīti³⁵. Tomēr nav nekādas norādes, ka šīm dalībvalstīm ir dota iespēja sniegt deklarācijas, kāds ir to iesniegšanas termiņš un vai ir pienākums tās deponēt depozitārijā vai publicēt. Tas rada būtisku nenoteiktību.

49. Tā kā neviena deklarācija nav publicēta Savienības līmenī, es nesaskatu, ka būtu izpildīta pieejamības prasība. Nav pamata gaidīt, lai personas, uz kurām potenciāli varētu attiekties šādas deklarācijas, informētu sevi katras valsts līmenī, kā to Francijas valdība netieši norādīja tiesas sēdē.

50. Ņemot vērā tikko atspoguļoto kontekstu, ir grūti uzskatīt, ka astoņu dalībvalstu sniegtas deklarācijas joprojām ir “labi” tiesību akti. Visa situācija, šķiet, ir pārāk neskaidra un mulsinoša, lai radītu noteiktību par ierobežojuma juridisko pamatu³⁶.

51. Tādējādi uzskatu, ka deklarācijas, kas sniegtas, pamatojoties uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, nav saderīgas ar Hartas 52. panta 1. punkta prasību, ka ierobežojumam ir jābūt noteiktam tiesību aktos. Tā kā šīs deklarācijas, kā norādīts iepriekš, ir nesaraujami saistītas ar konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, ir ietekmēts viss šīs tiesību normas mehānisms un valsts tiesas to vairs nevar piemērot.

³¹ Papildus minētajām dalībvalstīm deklarācijas bija sniegušas arī Norvēģija, Lihtenšteina, Šveice un Apvienotā Karaliste.

³² Tas izriet no pieejamiem avotiem, kas aplūkoti kopsakarā. Skat. Göllly, S., “NE BIS IN IDEM”. *Das unionsrechtliche Doppelverfolgungsverbot*, Vine, 2017, 102.–151. lpp., it īpaši 113. lpp.; Schomburg, W., Wahl, T., no: Schomburg W., Lagodny, O., Gleß, S., Hackner, T., *Internationale Rechtshilfe in Strafsachen* (Starptautiskā sadarbība krimināllietās), 6. izd., C.H. Beck, Minhene, 2020, SDŪ 55. panta 1.a punkts; Komisijas dienestu darba dokuments – pielikums Zaļajai grāmatai par jurisdikcijas kolizijām un *non bis in idem* principu kriminālprocesā (COM(2005) 696, galīgā redakcija), SEC(2005) 1767, Brisele, 2005. gada 23. decembris, 47. lpp.; Padomes Prezidentūras 36. panta komitejas paziņojums “Dalībvalstu deklarācijas atbilstoši Šengenas konvencijas 55. pantam”, Brisele, 2006. gada 1. jūnijs, 10061/06 (COPEN 61, COMIX 514, 2. lpp.).

³³ Francija Tiesas sēdē atzina vienīgi šo.

³⁴ Amsterdamas līgumam pievienotā Protokola, ar kuru Šengenas *acquis* tiek iekļauts Savienības sistēmā, 8. pantā būtībā ir noteikts, ka Šengenas *acquis* ir pilnībā jāpieņem visām kandidātvalstīm, kas vēlas pievienoties.

³⁵ Skat., piemēram, 3. pantu Aktā par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā (OV 2003, L 236, 33. lpp.).

³⁶ Turklāt, ja tiktu atstāts spēkā konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunkta ierobežojums, mēs būtu situācijā, kas ir sliktāka nekā Savienības tiesību piemērošana *à la carte*, proti, faktiski tiktu liegtas “privilēģijas” dalībvalstīm, kas pievienojušās Eiropas Savienībai vēlāk nekā citas.

3) “Ne bis in idem” būtība

52. Saistībā ar jautājumu, vai ar konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu tiek “ievērota *ne bis in idem* tiesību būtība”, Tiesa attiecībā uz konvencijas 54. pantā ietverto izpildes nosacījumu ir atzinusi, ka šis nosacījums “neliek apstrīdēt pašu *ne bis in idem* principu”³⁷. Tomēr konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā ietvertais izņēmums, līdzīgi kā citi konvencijas 55. panta 1. punktā paredzētie izņēmumi, *liek* apšaubīt pašu šo principu, ņemot vērā, ka dalībvalsts var deklarēt, ka tai noteiktās situācijās šis princips vispār nav saistošs. Kā MR norādījis rakstveida apsvērumos, pretstatā konvencijas 54. pantā noteiktajam izpildes nosacījumam, kas paredzēts, lai nepieļautu izvairīšanos no soda, izņēmums, kas sniegts konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā, ļauj atsākt kriminālvajāšanu, notiesāšanu un soda izpildi, lai gan notiesājošs spriedums ir kļuvis galīgs un ir izpildīts. Tas ir pilnīgi pretrunā pašam *ne bis in idem* principa mērķim³⁸.

53. Turklāt vēlētos atsaukties uz ģenerālvokātu Ī. Botu, kurš šajā ziņā uzsvēris, ka brīvības, drošības un tiesiskuma telpa ir papildu dimensija iekšējam tirgum, kura nodrošina “juridisku ietvaru, kas satur Savienības pilsoņu individuālās tiesības”³⁹, un kura tādējādi piešķir Savienības pilsonības jēdzienam “konkrētu dimensiju”⁴⁰. Viņš arī ir uzsvēris savstarpējas atziņas (un savstarpējas uzticēšanās) principa milzīgo nozīmi attiecībā uz *ne bis in idem* principu⁴¹. Būtībā viņš ir apgalvojis, ka Tiesas judikatūrā par konvencijas 54. pantu jau ir ļauts ņemt vērā daudzus dažādus nodarījumus; papildus piemērojot teritorialitātes noteikumu, netiktu pienācīgi ņemts vērā *ne bis in idem* princips.

54. Jāatzīst, es ne tikai piekritu šim pamatojumam, bet arī domāju, ka to var attiecināt uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunkta situāciju. Izņēmumi, kas iekļauti gan konvencijas 55. panta 1. punkta a) apakšpunktā, gan tā b) apakšpunktā, attiecas uz krimināltiesībās paredzēto teritorialitātes principu, proti, saskaņā ar a) apakšpunktu valsts vēlas saglabāt krimināltiesību jurisdikciju, ja nodarījums ir izdarīts tās teritorijā, savukārt saskaņā ar b) apakšpunktu tā vēlas saglabāt krimināltiesību jurisdikciju attiecībā uz nodarījumiem, kas vērsti pret tās nacionālo drošību un citām tikpat būtiskām interesēm, kuras tai ir dārgas. Tādējādi ģenerālvokāta Ī. Bota izstrādātā argumentācija lietā *Kossowski* ir piemērojama *mutatis mutandis* šajā lietā.

55. Kopš konvencijas pieņemšanas brīvības, drošības un tiesiskuma telpa ir nogājusi garu ceļu. Proti, līdz ar savstarpējas uzticēšanās un atziņas principu pakāpenisku attīstību un Hartas stāšanos spēkā konvencijas 55. panta 1. punktā paredzētie izņēmumi, manuprāt, ir kļuvuši lieki. Vēlos arī atgādināt, ka savstarpējās uzticēšanās princips bija izšķirošs, kad Tiesa atzina, ka

³⁷ Skat. spriedumu, 2014. gada 27. maijs, *Spasic* (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, 58. punkts).

³⁸ Šī situācija acīmredzami atšķiras no tās, kas bija 2022. gada 22. marta spriedumā *bpost* (C-117/20, EU:C:2022:202, 43. punkts), kurā Tiesa atzina, ka iespēja kumulatīvi saukt pie atbildības un piemērot sodus atbilst Hartas 50. panta būtībai ar nosacījumu, ka valsts tiesiskajā regulējumā nav ļauts saukt pie atbildības un sodīt par vieniem un tiem pašiem faktiem *par to pašu pārkāpumu vai lai sasniegtu to pašu mērķi*, bet ir paredzēta vienīgi iespēja kumulatīvi saukt pie atbildības un piemērot sodus saskaņā ar atšķirīgu tiesisko regulējumu.

³⁹ Skat. ģenerālvokāta Ī. Bota secinājumus lietā *Kossowski* (C-486/14, EU:C:2015:812, 44. punkts).

⁴⁰ Turpat.

⁴¹ Skat. ģenerālvokāta Ī. Bota secinājumus lietā *Kossowski* (C-486/14, EU:C:2015:812, 43. punkts).

Savienības pievienošanās ECPAK nolīguma projekts nav saderīgs ar Līgumiem⁴². Ņemot to vērā, būtu grūti pamatot tādu izņēmumu atzīšanu kā šeit aplūkoti, kuri ir nepārprotami pretrunā šim principam⁴³.

4) Secinājums

56. Minēto iemeslu dēļ uzskatu, ka deklarācijas vairs nav piemērojamas. Tās nav noteiktas tiesību aktos, un turklāt ar konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu netiek ievērota *ne bis in idem* principa būtība. Deklarācijas būtu jāatmet.

57. Tāpēc ierosinu Tiesai uz pirmo jautājumu atbildēt tādējādi, ka deklarācijas, kas sniegtas, pamatojoties uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, nav saderīgas ar Hartas 50. pantu un 52. panta 1. punktu. Šādās deklarācijās minētās tiesību normas nevar piemērot tiesvedībā tiesā.

B. Par otro jautājumu

58. Uz pirmo jautājumu veiktās analīzes rezultātā vairs nav vajadzības izvērtēt otro jautājumu. Tāpēc turpmākais vērtējums ir sniegts pilnīguma labad, ja Tiesa par pirmo jautājumu nonāktu pie citāda secinājuma.

59. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai konvencijas 54. un 55. pants un Hartas 50. un 52. pants liedz interpretāciju, atbilstoši kurai deklarācijas, kas sniegtas saskaņā ar konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, attiecas arī uz noziedzīgām organizācijām, kuras izdarušas tikai finanšu noziegumus un kurām turklāt nav izvirzīti politiski, ideoloģiski, reliģiski vai filozofiski mērķi, un kuras arī necenšas, izmantojot negodīgus līdzekļus, ietekmēt politiku, plašsaziņas līdzekļus, valsts pārvaldi, tiesu vai ekonomiku.

60. Šajā ziņā jāatzīmē, ka terminu “valsts drošība” konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā ir izvēlējušās līgumslēdzējas puses. Šis pats termins parādās LES 4. panta 2. punktā, kurā norādīts, ka Savienība respektē dalībvalstu galvenās funkcijas, tostarp nodrošinot valsts teritoriālo integritāti, uzturot likumību un kārtību un aizsargājot valsts drošību. Šajā pašā tiesību normā ir arī noteikts, ka valsts drošība paliek vienīgi katras dalībvalsts atbildībā⁴⁴.

61. Tiesa ir rūpīgi nošķīrusi šādus “valsts drošības” izņēmumus no parastiem “sabiedriskās drošības” izņēmumiem, kas pamatoti ar sabiedrisko kārtību (*ordre public*) un kas vispirmām kārtām dominē iekšējā tirgus jomā⁴⁵. Tā ir atzinusi, ka valsts drošība atbilst primārajām interesēm aizsargāt valsts pamatfunkcijas un sabiedrības pamatintereses un ietver tādu darbību

⁴² Skat. Atzinumu 2/13 (Savienības pievienošanās ECPAK), 2014. gada 18. decembris (EU:C:2014:2454, 168., 191.–194. un 258. punkts).

⁴³ Līdzīgā veidā juridiskajos dokumentos tika arī uzsvērts, ka ar konvencijas 55. pantu piemērotie izņēmumi attiecībā uz *ne bis in idem* principu ir aizstāti un to vietā tiek attīstīta dalībvalstu savstarpējā sadarbība krimināllietās, tāpēc priekšroka būtu jādod attiecīgās personas brīvībai, nevis izņēmumus piemērojušai valstij. Šajā nozīmē skat. Schomburg, W., Wahl, T., minēts iepriekš, *SDŪ* 55. panta 11. punkts, kurā arī ir skaidri un nepārprotami norādīts, ka savstarpēja atzīšana nav vienvirziena jēdziens, lai apmierinātu dalībvalstu *libido puniendi*, bet darbojas arī fiziskas personas labā.

⁴⁴ Starp citu, jāatzīmē, ka citās valodu versijās konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā izmantotā terminoloģija (franču valodā – *sûreté de l'État*; vācu valodā – *Sicherheit*) nav tāda pati kā LES 4. panta 2. punktā izmantotā terminoloģija (franču valodā – *sécurité nationale*; vācu valodā – *nationale Sicherheit*). Tomēr es nepiešķiru kādu normatīvu svarīgumu šim nebūtiskajām semantiskajām atšķirībām.

⁴⁵ Skat., piemēram, LESD 36. pantu, 45. panta 3. punktu, 52. pantu un 65. panta 1. punkta b) apakšpunktu vai 15. panta 1. punktu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2002/58/EK (2002. gada 12. jūlijs) par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē (direktīva par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju) (OV 2002, L 201, 37. lpp.).

novēršanu un apkarošānu, kas var nopietni destabilizēt valsts konstitucionālās, politiskās, ekonomiskās vai sociālās pamatstruktūras un it īpaši tieši apdraudēt pašu sabiedrību, iedzīvotājus vai valsti, kā, piemēram, terorisma darbības⁴⁶. Mērķis nodrošināt valsts drošību pārsniedz mērķi apkarot noziedzību kopumā, pat ja noziedzība ir smaga, kā arī mērķi aizsargāt sabiedrības drošību. Draudi valsts drošībai pēc sava rakstura un īpašā smaguma atšķiras no vispārējās valsts drošības spriedzes vai traucējumu, pat nopietnu, rašanās riska. Valsts drošības aizsardzības mērķis līdz ar to var attaisnot pasākumus, kas ietver smagāku iejaukšanos pamattiesībās nekā tā, kas varētu attaisnot šos pārējos mērķus⁴⁷.

62. Atbilstoši Vācijas deklarācijai, kas sniegta, pamatojoties uz konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, Vācijai saskaņā ar konvencijas 54. pantu nav saistoši vairāki noziedzīgi nodarījumi, tostarp Krimināllikuma 129. pantā minētais. Saskaņā ar šo tiesību normu sodāma ir persona, kas dibina vai atbalsta organizāciju, kuras mērķi vai darbības ir vērstas uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Kopš Vācija ir transponējusi Pamatlēmumu 2008/841⁴⁸, saskaņā ar minēto tiesību normu “organizācija” tiek definēta šādi – “organizācija ir uz ilgāku laiku organizēta apvienība, kuru izveidojušas vairāk nekā divas personas, lai īstenotu augstākas kopīgas intereses, neatkarīgi no dalībnieku lomu noteikšanas, dalības nepārtrauktības un struktūras īpatnībām”.

63. Vācijā ne judikatūrā, ne tiesību doktrīnā nav strīda par to, ka minētā tiesību norma, kuras mērķis ir aizsargāt sabiedrības drošību (*ordre public*)⁴⁹, ir vēsta uz abstraktu apdraudējumu un augstu “noziedzīgu intensitāti”⁵⁰, kas ir raksturīga noziedzīga grupējuma izveidei. Tādējādi kriminālsodus piemēro posmā, kad (citi) noziegumi parasti ir to sagatavošanas posmā.

64. Saskaņā ar Krimināllikuma 129. pantu ir aizliegta noziedzīga darbība, kas neietilpst visai šaurajā valsts drošības aizsardzības piemērošanas jomā. Proti, šī tiesību norma ir piemērojama pret tādas organizācijas dibināšanu, kuras mērķis ir veikt *jebkuru citu* noziedzīgu darbību. Šī lieta ir tam labs piemērs – MR un viņa līdzdalībnieki nodarbojās ar finanšu noziegumiem, primāri ar krāpšanu. Nebija izvirzīti un netika īstenoti nekādi citi mērķi. Šādā situācijā nav nekādu norāžu, ka Vācijas valsts drošība būtu apdraudēta. Tas, ka ir aprāpsts ievērojams skaits cilvēku, nenozīmē, ka tiktu iedragāti Vācijas Federatīvās Republikas pamati⁵¹.

65. Tādējādi ierosinu Tiesai uz otro jautājumu atbildēt, ka konvencijas 54. un 55. pants un Hartas 50. un 52. pants liedz interpretāciju, atbilstoši kurai deklarācijas, kas sniegtas saskaņā ar konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, attiecas arī uz noziedzīgām organizācijām, kuras izdarījušas tikai finanšu noziegumus un kurām turklāt nav izvirzīti politiski, ideoloģiski, reliģiski vai filozofiski mērķi, un kuras arī necenšas, izmantojot negodīgus līdzekļus, ietekmēt politiku, plašsaziņas līdzekļus, valsts pārvaldi, tiesu vai ekonomiku.

⁴⁶ Skat. spriedumu, 2020. gada 6. oktobris, *La Quadrature du Net* u.c. (C-511/18, C-512/18 un C-520/18, EU:C:2020:791, 135. punkts). Skat. arī spriedumu, 2022. gada 20. septembris, *SpaceNet* un *Telekom Deutschland* (C-793/19 un C-794/19, EU:C:2022:702, 92. punkts).

⁴⁷ Skat. spriedumu, 2020. gada 6. oktobris, *La Quadrature du Net* u.c. (C-511/18, C-512/18 un C-520/18, EU:C:2020:791, 136. punkts).

⁴⁸ Skat. Vierundfünfzigstes Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches – Umsetzung des Rahmenbeschlusses 2008/841/JI des Rates vom 24. Oktober 2008 zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität (Piecdesmit ceturtais likums, ar ko groza Kriminālkodeksu – Padomes Pamatlēmums 2008/841/TI (2008. gada 24. oktobris) par cīņu pret organizēto noziedzību), 2017. gada 17. jūlija likums, *Bundesgesetzblätter I*, 2440. lpp.

⁴⁹ Skat., piemēram, Heger, M., no: Lackner, K., Kühl, K., Heger, M., *Strafgesetzbuch. Kommentar*, 29. izd., C. H. Beck, Minhene, 2018, 129. panta 1. punkts.

⁵⁰ Skat. Schäfer, J., Anstötz, S., no: Erb, V., Schäfer, J., *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band 3*, 4. izd., C. H. Beck, Minhene, 2021, 129. panta 2. punkts.

⁵¹ Turklāt nav arī norādes, ka MR darbības būtu ietekmējušas Vācijas finanšu sistēmu kopumā. Proti, Komisija tiesas sēdē, šķiet, netieši norādīja, ka dalībvalsts finanšu sistēmas pastāvēšanas apdraudējums ir līdzvērtīgs interesēm, kas ir tādas pašas kā konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā minētās valsts drošības intereses.

V. Secinājumi

66. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Oberlandesgericht Bamberg* (Federālās zemes Augstākā tiesa Bambergā, Vācija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

Deklarācijas, kas sniegtas, pamatojoties uz Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām, 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu, nav saderīgas ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pantu un 52. panta 1. punktu. Šādās deklarācijās minētās tiesību normas nevar piemērot tiesvedībā tiesā.